

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ

*Коновалова В.Б., к.пед.н.,
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу.
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

*Петрусенко І.Є.,
студентка VI курсу кафедри ділової іноземної мови та перекладу.
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

У наш час труднощі, що пов'язані з жанрово-стилістичними проблемами перекладу науково-популярних текстів ще недостатньо висвітлені і через це можна зіштовхнутися з великою кількістю проблем, які будуть заважати перекладачеві або вченому при роботі, тому вивчення та глибокий аналіз цієї проблеми необхідно продовжувати і вдосконалювати.

Аналізуючи науковий стиль та його історію розвитку, Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. визначають такі твори наукової літератури істотними в часи Київської Русі: історичні переклади (переклад світової історії Іоана Малали (VI ст.), що являли собою історію Давньої Греції, Риму та Візантії; «Хроніка» Георгія Амартола (Многогрешного), в якій ідеться про історію Візантії, та хроніка Георгія Сінкела; елементи наукового викладу є і в «Ізборнику» Святослава (1073)); природничі твори «Шестодневи» – виклад природознавства у формі коментаря до історії шести днів творення світу, які містять також короткий виклад світської «науки» і полеміку щодо неї, філософське вчення про елементи, про рух небесних світил, про тварин та рослин; «Фізіолог» – збірка оповідань про навколишній світ; сентенції знаменитих людей (збірник «Бджоли» та ін.).

Велике значення мали такі відомі навчальні заклади України як Острозька академія, Львівське братство, Києво-Могилянська академія, Києво-Печерська лавра та інші, в яких видавалися українськими вченими монографії, трактати, послання та інші наукові праці у XVI – XVII ст. Розглянуті нами праці відомих вчених вносять істотний

розвиток у вивченні наукового стилю, який має вагоме значення у сучасному світі. Тому проблема жанрово-стилістичного перекладу науково-популярних текстів є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Наука як соціально значуща сфера людської діяльності, функцією якої є напрацювання й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність, є складовою частиною духовної культури суспільства. З появою науки з'являється науковий стиль, який використовується в наукових працях, для викладення результатів наукової та дослідницької діяльності, а метою його є повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів, відкриттів. Науковий стиль - функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу і потреби науки [3, с.23]. У зв'язку з цим деякі дослідники характеризують науково-популярний підстиль як певну суміш елементів наукового, розмовного та публіцистичного стилів, а в деяких випадках й стилю художньої літератури[2, с.115].

Як і в науковому стилі, інформативність, точність, ясність і логічність - є основними ознаками науково-популярного підстилю. Відміна ознака - приватна спрямованість, тобто спрямованість на певний тип читача. Читач є неспеціалістом в науковій галузі, тому інформація повинна бути представлена в зрозумілій і цікавій науковій формі. Звідси випливає, що основні вимоги до науково-популярного тексту: наукова глибина, цікавість або іншими словами доступність в поєднанні з науковістю. [1, с.235]. Автору доводиться адаптувати текст заради читача, який, як правило, не є фахівцем у певній галузі знань. Можна говорити про генералізацію наукового знання "як когнітивного процесу обробки наукового знання при повторній його репрезентації", при цьому різновидом генералізації є популяризація, стратегії якої направлені на адаптацію рівнів знань адресата до рівня знань адресанта в процесі обробки наукової інформації [4, с.123]. Тобто, прагнучи зробити науково-популярний текст максимально зрозумілим для адресата, адресант застосовує тактику, спрямовану на адаптацію власного когнітивного рівня з когнітивним рівнем передбачуваного читача.

Керуючись основним принципом внутрішньої діалогічності науково-популярного дискурсу, адресант визначає послідовність викладу інформації і способу

її організації, а також формує текстову та семантичну базу (здійснює якісний і кількісний відбір мовних одиниць, невербальних і змішаних компонентів). Використання певних комунікативних тактик та маркерів для презентації спеціальних знань дозволяє говорити про специфічний характер взаємодії на осі "адресант-адресат", тобто прагматичні пресуппозиції адресанта і адресата нерівні і адресант взаємодіє з адресатом "по вертикалі": як професіонал з непрофесіоналом. [4, с.125].

Основними прагматичними функціями науково-популярного тексту, що детермінують його основні мовні особливості, є функція залучення уваги і встановлення контакту між адресантом та адресатом. З цією функцією в науково-популярному дискурсі стикаються стилістичні прийоми і виразні засоби мови, які використовуються для створення комунікації між комунікантами. Саме стилістичні прийоми виокремлюють науково-популярний підстиль, саме цим привертаючи увагу реципієнтів [3, с.104]. Для полегшення розуміння терміну, використовується кілька способів введення його в контекст. Наведемо декілька прикладів:

1) The placebo effect is a substance without obvious therapeutic properties used as a medicinal product, the therapeutic effect of which is associated with the belief of the patient in the efficacy of the drug. [5].

Ефект плацебо – речовина без явних лікувальних властивостей, що використовується як лікарський засіб, лікувальний ефект якого пов'язаний з вірою самого пацієнта в дієвість препарату.

У цьому прикладі в англійському та українському варіанті термін вводиться відразу, потім дається його дефініція. Увага акцентується саме на самому терміні, який надалі неодноразово повторюється. Спосіб - прямий.

1) Irrational, intense and persistent fear arising from certain situations, actions, things, animals or people is called phobia [5].

Ірраціональний, інтенсивний і постійний страх, виникаючий від певних ситуацій, дій, речей, тварин або людей називається фобією.

При перекладі була збережена структура англійського речення, де термін було введено в кінець речення. Увага акцентується не на самому терміні, а на понятті, яке він означає. Спосіб - інверсійний.

Крім термінів активно використовується лексика, властива науковому стилю: абстрактні іменники, дієслова узагальнено-абстрактного характеру, прикметники, числівники та ін.

У науково-популярному підстилі широко використовується розмовна лексика. Вона підсилює виразність тексту, надає йому образність і емоційно-експресивне забарвлення. Для науково-популярного підстилю характерне вживання фразеологізмів, прислів'їв і приказок. Наприклад:

1) Stop beating around the bush, let's get to the point! [5].

Вистачить ходити навколо, перейдемо відразу до суті питання!

Використання прислів'їв і приказок надає промовам іронічний відтінок і оживляє розповідь.

Для додання предметам емоційно-експресивного забарвлення використовуються епітети, які являть собою одне слово або ціле словосполучення, що набуває новий смисловий відтінок і значення завдяки розташуванню в тексті і відповідному контексту.

1) Colourful original - барвистий оригінал

2) Favoured approach - улюблений підхід

Ще одним часто вживаним засобом виразності та образності є уособлення, тобто антропоморфізм (олюднення предметів чи явищ природи).

3) Common sense has saved the translator

здоровий глузд врятував перекладача

4) The television business is preoccupied with ratings

телевізійний бізнес думає про рейтинги

У цих прикладах слова «common sense» - «здоровий глузд» і «television business» - «телевізійний бізнес» використовуються як персоніфікація, за допомогою якої дані предмети набувають людського вигляду [5]..

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що з переходом у новий науковий та освітній простір, все актуальнішим постає завдання ефективного обміну науковою інформацією. Саме для цього й використовується науково-популярний підстиль, що займає в сучасному світі певне місце й через свою привабливість для широкого кола читачів цей підстиль потребує подальшого вивчення та серйозної праці в аспекті саме науково-популярних текстів, тому що саме через поєднання наукового та публіцистичного стилів, виникають певні труднощі при перекладі подібних текстів, які необхідно вивчати та вирішувати.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

- 1.Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Стилїстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. — К.: Вища шк., 2003. — 462 с
- 2.Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю / П. О. Селігей // Українська мова. — 2016. — 627 с.
- 3.Семенов О. М. Культура наукової української мови: Навч. посіб./ О. М. Семенов — К.: Академія, 2010. — 213 с.
- 4.Федоренко С. В. Міжкультурний аспект перекладу наукової літератури / С. В. Федоренко // Філол. трактати . – 2012. – № 1. – С. 123-125.
- 5.Scientific American [Електронний ресурс]. -<https://www.scientificamerican.com>